

Jerzy Janowicz

Skrzydła motyla, czyli piękna matematyka

Opis projektu edukacyjnego

Dlaczego fascynują nas skrzydła rusałki i innych motyli? Dlaczego uważamy je za piękne? Oczywiście z powodu zachwycającego układu barw. Ale miłe wrażenia estetyczne budzą w nas nie same barwy, lecz ich rozmieszczenie.

Gdzie tu matematyka? Oczywiście, w identycznych wzorach rozmieszczonych na lewym i prawym skrzydle, czyli w symetrii. To ona sprawia, że wiele obiektów w otoczeniu odbieramy jako ładne, kompletne.

Symetria jest cechą obecną w naturze od zawsze. Wystarczy spojrzeć na liść dębu czy rozgwiazdę lub obejrzyć w lustrze własną twarz.

Symetria jest także ważnym pojęciem matematycznym, wyabstrahowanym z takich właśnie obserwacji. Uczniowie poznają ją od najmłodszych lat, uczą się nią posługiwać, warto im zatem uświadomić jej miejsce i rolę zarówno w matematyce, jak i w opisie realnego świata.

1. Powiązanie tematu z podstawą programową

W podstawie programowej matematyki dla klas 4–6 symetria pojawia się w dziale IX:

IX. Wielokąty, koła i okręgi:

- 5) Uczeń zna najważniejsze własności kwadratu, prostokąta, rombu, równoległoboku i trapezu, rozpoznaje figury osiowosymetryczne i wskazuje osie symetrii figur.

Nie jest to pierwsze spotkanie uczniów z pojęciem symetrii. Wcześniej, w klasach 1–3, wśród osiągnięć w edukacji matematycznej dotyczących rozumienia pojęć geometrycznych, w dziale V znajdujemy:

5. Osiągnięcia w zakresie rozumienia pojęć geometrycznych. Uczeń:

- 4) dostrzega symetrię w środowisku przyrodniczym, w sztuce użytkowej i innych wytworach człowieka obecnych w otoczeniu dziecka.

Pośrednio symetrię można również dostrzec wśród postulowanych osiągnięć w dziale VI:

VI. Osiągnięcia w zakresie stosowania matematyki w sytuacjach życiowych oraz w innych obszarach edukacji. Uczeń:

- 1) klasyfikuje obiekty i różne elementy środowiska społeczno-przyrodniczego z uwagi na wyodrębnione cechy; dostrzega rytm w środowisku przyrodniczym, sztuce użytkowej i innych wytworach człowieka obecnych w środowisku dziecka.

Pojęcie symetrii pojawia się także w edukacji plastycznej w klasach 1–3 (dział I podstawy programowej):

I. Osiągnięcia w zakresie percepcji wizualnej, obserwacji i doświadczeń.

- 2) Uczeń określa w swoim otoczeniu kompozycje obiektów i zjawisk, np. zamknięte (mozaiki na dywanie, rytmy na przedmiotach użytkowych), otwarte (chmury, papiery ozdobne, pościel, firany), kompozycje o budowie symetrycznej.

2. Cele projektu

Uczniowie:

- poszerzą i pogłębią swoją wiedzę na temat istoty symetrii,
- poznają sytuacje, w których symetrię można zaobserwować lub zastosować,
- poznają powiązania matematyki z życiem codziennym,
- przećwiczą umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji,
- nauczą się opracowywać informacje i prezentować je w różnych formach,
- rozwiną umiejętności społeczne (praca w zespole, pełnienie ról, odpowiedzialność za wynik pracy całej grupy).

3. Spodziewane rezultaty

Oprócz efektów niematerialnych związanych z celami sformułowanymi wyżej, praca nad projektem powinna się zakończyć ekspozycją wytworów oraz prezentacją wniosków i spostrzeżeń uczniów w formie: plakatów, albumów, pokazów slajdów, wystaw.

4. Realizacja projektu

Ten projekt jest odpowiedni już dla uczniów klasy 4 szkoły podstawowej. Czas realizacji, zależny od przyjętego sposobu prezentacji rezultatów, wynosi 3–5 tygodni. Projekt stwarza wiele możliwości, więc w jego przeprowadzenie może być zaangażowanych od kilku (3–5) do kilkunastu (12–15) osób. Bez względu na liczebność grupy każdy uczeń powinien mieć precyzyjnie określone zadania (odpowiadające jego zainteresowaniom i predyspozycjom), z których będzie się rozliczał przed pozostałymi członkami zespołu. Przydział czynności do wykonania ułatwi wcześniejsze ustalenie formy prezentacji efektów pracy.

Problemy badawcze

Na wstępie warto zadać kilka szczegółowych pytań, na które uczestnicy projektu będą szukali odpowiedzi:

- Jak rozpoznać, czy dana figura (rysunek) ma oś symetrii?
- Jak otrzymać figurę, która ma oś symetrii?
- Lustro a symetria
- Czy figura może mieć więcej niż jedną oś symetrii?
- Jakie obiekty w otoczeniu mają oś symetrii?
- Czy większość budowli z najbliższej okolicy ma oś symetrii czy jej nie ma? Które spośród powszechnie używanych symboli graficznych są symetryczne (do

rozważenia: litery, znaki drogowe, flagi państw, emotikony, piktogramy, graficzne znaki marek samochodów)?

Zbieranie materiałów

Wiedzę teoretyczną o symetriach można zaczerpnąć z internetu lub popularnych książek dostępnych w bibliotece szkolnej. Warto także skorzystać z wiedzy i doświadczenia nauczycieli plastyki i techniki. Wiele informacji trzeba zebrać samodzielnie (zdjęcia obiektów z widoczną symetrią, przykłady naturalnych przedmiotów mających osie symetrii, jak liście czy kwiaty).

Figury z osią symetrii można otrzymywać na różne sposoby. Oto przykłady:

- robimy plamę na kartce, składamy kartkę na pół; po rozłożeniu plama i jej odbicie stworzą figurę symetryczną;
- składamy kartkę na pół i wycinamy wzór wzdłuż krawędzi złożenia; po rozłożeniu powstanie figura symetryczna;
- wykorzystujemy kratki na papierze;
- wykorzystujemy komputerową aplikację do sporządzania rysunków.

Opracowanie

Sposób przygotowania pokazu efektów projektu zależy od przyjętej wcześniej formy prezentacji. W klasie 4 najprostszym rozwiązaniem jest wystawa albumów i plakatów rozstrzygających pytania i problemy badawcze.

5. Prezentacja projektu

Prace plastyczne należy wyeksponować tak, aby mogło je obejrzeć jak najwięcej osób: uczniów, nauczycieli, rodziców i osób odwiedzających szkołę. Odpowiednimi miejscami są hole i korytarze oraz bezpośrednie otoczenie szkoły. Z czasem prace uczniów mogą się stać elementem wystroju pomieszczeń szkolnych (klas, biblioteki itd.).

Podczas pracy nad projektem uczniowie zdobędą sporo wiedzy i wykonają ciekawe ćwiczenia oraz doświadczenia, które warto zaprezentować. Wybór form prezentacji jest szeroki. Mogą to być:

- warsztaty plastyczno-symetryczne (tworzenie plam, wycinanek i wyklejanek mających osie symetrii, projektowanie i kolorowanie motyli);
- zabawy ruchowe z symetrią (np. co widać w lustrze?), układanie figur symetrycznych z wykorzystaniem regularności (np. parkiet, płytki);
- konkurs na najładniejszą grafikę komputerową mającą oś lub osie symetrii.

6. Materiały źródłowe

- <http://ciekawe.org/2016/02/21/jak-wygladalaby-twarz-gdyby-byla-idealnie-symetryczna/>
- <http://matematykawpodstawowce.pl/figury-symetryczne-os-symetrii-figury/>
- <http://slideplayer.pl/slide/847691/>
- <http://tikowybelfer.blogspot.com/2016/05/figury-geometryczne-symetria-odbicie.html>